

Р. СЛОВЦОВ
ХАРУНЪ АЛЪ РАШИДЪ

Превод от руски: Крум Йорданов, —

chitanka.info

„И Шехеразада казала:

— Говорятъ за царя на епохата, халифътъ Харунъ Аль Рашидъ, който повикалъ веднъжъ своя везиръ Джафаръ и му казалъ: «Азъ искамъ да слѣза въ града и да попитамъ народа за поведението на представителитѣ на властта, и всѣки, отъ когото се оплачатъ, ние ще го уволнимъ, а когото похвалятъ — ще наградимъ». — «Слушамъ и се подчинявамъ» — казалъ Джафаръ. И халифътъ съ Джафаръ и Масуръ слѣзли и преминали презъ цѣлия градъ, като обиколили всички улици и площади“.

Историкътъ разказва за багдатския халифъ по-другояче отъ Шехеразада въ „Хиляда и една нощъ“. Харунъ Аль Рашидъ е ходѣлъ не веднъжъ нощемъ по Багдату „инкогнито“ съ своя любимецъ Джафаръ, синътъ на великия везиръ Яхия, и евнуха Масуръ. Но той съсемъ не мислѣлъ да защитява отъ несправедливитѣ сѣдии вдовицитѣ и сирацитѣ, да оженва влюбенитѣ бедняци или да наказва рушветчиитѣ полицаи. Тия нощни разходки напомняли по-скоро „турнето на великитѣ князе“ по Багдатския „Монмартръ“. Когато халифътъ се уморявалъ отъ разкоша на придворния животъ, харема, любимцитѣ, ласкателитѣ-поети, музиката и пиршествата — той търсѣлъ промѣна, търсѣлъ оная свобода, която дава простиятъ плащъ, вмѣсто коприната и скъпоценноститѣ.

Страната се управлявала отъ великия везиръ Яхия, който произхождалъ отъ знаменитото персийско семейство Бармекидитѣ; още при дѣдото на Харунъ той заемалъ високъ постъ въ държавата. Такива постове заемали сѣщо неговитѣ синове и роднини. Яхия билъ възпитателъ на Харуна: Кайзуранъ умъртвила своя най-голѣмъ синъ Хади и сложила на престола по-младия. Синътъ на Яхия, Фадлъ, забележителенъ полководецъ, командвалъ армията и билъ губернаторъ на една далечна провинция. Ролята на това семейство била толкова голѣма въ епохата на разцвѣта на арабския халифатъ, толкова огромно било тѣхното влияние и богатство, че „вѣкътъ на Харунъ Аль Рашидъ“ съ сѣщото право може да се нарече „вѣкъ на Бармекидитѣ“. И тѣхниятъ неочакванъ трагически край се явява най-мрачното събитие

въ блѣскавото царуване на Харунъ Алъ Рашидъ, най-тъмното петно върху паметъта на не приказния, а действително исторически багдатски халифъ.

Харунъ, наричанъ „царь на царетѣ“, билъ отъ династията на Абасидитѣ (786—829). Той властвувалъ надъ огромна империя, която се простирала, номинално разбира се, отъ брѣговетѣ на Атлантически океанъ до степитѣ на Туркестанъ, отъ Черно море до Индия. Нейниятъ центъръ билъ Багдаты — градъ съ 800,000 жители, столица не само на халифа, но и на цѣла цивилизация, тая, която въ IX вѣкъ на нашата ера достигнала единъ разцвѣтъ, аналогично много по-голѣмъ отъ по-късния западенъ Ренесансъ. Бармекидитѣ управлявали съ голѣмо изкуство. Търговията и промишленостъта на страната разцвѣтѣли. Месопотамия се явила истински кръстопжтъ на търговията на Изтокъ. Полетата давали приказна жътва благодарение на превъзходната система на оросяването. Пжтища, мостове, крепости, дворци, джамии извиквали очудването на чужденцитѣ. А въ своя дворець халифътъ — просвѣтенъ меценатъ — събиралъ най-добритѣ поети, музиканти, учени, и съ тия събрания могли да съперничатъ само празниците на Бармекидитѣ, велможи съ изященъ вкусъ, любители на спороветѣ между ученитѣ и теолозитѣ. Тѣ, както и Харунъ въ първия периодъ на своето царуване, дълбоко почитайки Корана, внасяли въ религията на персийския духъ критика и тънко тълкувание.

Славата на Харунъ Алъ Рашидъ се разнасяла далече задъ предѣлитѣ на Азия. Въ 800 година на халифа съобщили, че нѣкакъвъ кралъ на име Карлъ, властуващъ надъ невѣрнитѣ нѣкъде далече, още по-далече отъ Византия и арабска Испания, изпратилъ при него двама посланици съ странни имена — графъ Ландфридъ и графъ Сигизмундъ. Тѣхенъ преводчикъ билъ единъ еврейнъ на име Исакъ. Харунъ доста дълго накаралъ да чакатъ посланицитѣ на Карлъ Велики, тръгнали отъ Франция преди три години. Тѣ имали предъ халифа трудна задача: — кралътъ на франкитѣ искалъ да получи отъ Харунъ Алъ Рашидъ правото да защитава християнитѣ-поклонници, отправящи се на Гроба Господенъ. Но предложѣтъ за посолството билъ избранъ другъ — още по-невиненъ. Карлъ твърде много обичалъ рѣдкитѣ звѣрове и си устроилъ въ Аахенъ истинска зоологическа градина. Той молѣлъ всемогщия халифъ да му подари единъ слонъ за своята звѣрилница. Халифътъ приелъ най-после посланицитѣ, но безъ

особени почести, такива каквито той оказвалъ на посланицитѣ на китайския багдиханъ, византийския императоръ или индийския владѣтель. Двамата френски графове и източния еврейнъ имали за това твърде скромень видъ. Но Харунъ благосклонно изслушалъ преведенитѣ отъ Исака приветствия отъ „Карле“, царствуващъ макаръ и въ далечна страна, но знаещъ за блѣсъка и могъществото на халифа. Харунъ заповѣдалъ да дадатъ на посланицитѣ на „Карле“ единъ хубавъ слонъ, а заедно съ това се съгласилъ и на другата молба на християнския кралъ: „Нека той защитава своитѣ едновѣрци на Изтокъ, стига съ това да не намалява властта и престижа на халифа“.

Графовеѣ Ландфридъ и Сигизмундъ си тръгнаха обратно. Съ тѣхъ тръгналъ и ловкиятъ Исакъ, който каралъ слона. Презъ октомврий 801 година тѣ благополучно слѣзнали на каталонското пристанище Вандъ и се започнало триумфалното шествие на слона презъ цѣла Франция до самия Аахенъ, където Исакъ предалъ слона на Карлъ Велики, за негово най-голѣмо удоволствие.

Отношенията, които се създали между Харунъ Алъ Рашидъ и краля на франкитѣ при посрѣдничеството на скромния еврейнъ и голѣмия слонъ не се прекъснали. Карлъ Велики още нѣколко пѣти пращалъ посланици въ Багдатъ за разрешение на въпроситѣ, свързани съ „мандата“ на френската империя надъ християнската община на Изтокъ. Харунъ Алъ Рашидъ на свой редъ изпратилъ въ Аахенъ посланици съ богати подарѣци. Преминаването по Франция на великолепитѣ арабски велможи, напомнящо източнитѣ приказки, направило не по-малко впечатление отъ изпратения преди нѣколко години слонъ отъ халифа.

Самъ Харунъ често пътувалъ изъ своето царство, като участвувалъ въ военни походи или ходѣлъ на поклонение въ Мека. Най-значително било поклонението въ 802 година. Халифѣтъ билъ съпровожданъ отъ двамата си синове — Еминъ и Мамунъ, великия везиръ Яхия и Джафаръ, също изпълняващъ везирска длъжностъ. Въ свещената стая Кааби халифа трѣбвало да разреши дълго измъчващия го въпросъ, съдбоносень въпросъ за всѣки източень владѣтель — кого отъ синовеѣ си да назначи за наследникъ на престола. „Владѣтелю на хората, — напомнялъ му старикѣтъ Яхия — всѣка грѣшка може да се поправи, освенъ тая, що се отнася до престолонаследието“.

Следъ дълги колебания, Харунъ решилъ да раздѣли властта между двамата си синове, като мислѣлъ по тоя начинъ да удовлетвори и тѣхнитѣ привърженици. Той прочелъ своята заповѣдь въ самия храмъ и накаралъ синоветѣ си да се закълнатъ, че тѣ ще я уважаватъ. После, за по-голѣма важностъ, новата заповѣдь била закачена на стената на джамията. Но прислужникътъ, който вземалъ свитѣка, го изпусналъ и той се търкулналъ въ краката на халифа. Лошъ знакъ. Съ натъжжено сърдце се връщаль въ своята столица Харунъ.

По пѣтя той се спрѣлъ въ Аибаръ, на Ефратъ, кждето имало халифски дворець. Джафаръ сжщо ималь тукъ свой разкошенъ домъ. И сега халифътъ билъ благосклоненъ къмъ своя любимецъ. Но нѣколко дена следъ пристигането, Джафаръ узналъ, че по заповѣдь на Харуна билъ убитъ неговиятъ секретаръ. Джафаръ, развълнуванъ, отишълъ въ двореца.

— Той бѣше невѣрующъ, — спокойно казалъ Харунъ. — Но ти не се вълнувай! Невѣрующия е презренъ човѣкъ. А Джафаръ си остава Джафаръ. Той и неговото семейство сж най-голѣмо украшение на моето царство.

И халифътъ заповѣдалъ да изпратятъ на Джафаръ и неговия братъ скжпи подарѣци — дрехи и украшения. На другия день тѣ отишли заедно на ловъ, но вечерята Харунъ не поканилъ при себе си Джафаръ. „Азъ ще прекарамъ вечерята въ харема, а ти си отиди въ кжщи и се весели. Твоя другаръ нѣма да те забрави“. Халифътъ не отишълъ въ харема. Той останаль самъ и повикалъ при себе си Масуръ, най-вѣрния евнухъ.

— Иди веднага при Джафаръ и ми донеси главата му.

Масуръ стоялъ неподвижно, — така невѣроятна му се струвала заповѣдта. На устнитѣ на халифа се показала пѣна отъ яростъ. Евнухътъ се поклонилъ и излѣзълъ.

Следъ нѣколко минути той билъ въ дома на фаворита. Джафаръ слушалъ музика. Слѣпиятъ поетъ Абузакаръ свършвалъ своята пѣсенъ: „Не отивай далече. Нѣма човѣкъ, при когото презъ нощта или деня не би дошла смъртта“.

— Халифътъ те вика при себе си, — казалъ, ниско покланяйки се, Масуръ.

И едва тѣ излѣзли изъ вратата — и хората, които стояли въ засада, хванали Джафаръ, здраво го свързали и го отвели въ двореца.

Масуръ влѣзълъ при халифа.

— Къде е главата на Джафаръ?

— Тукъ въ двореца, — отговорилъ Масуръ.

— Азъ ти заповѣдахъ да ми я донесешъ, не се бави, иначе ще хвъркне твоята глава!

Масуръ се върналъ въ стаята, където чакалъ свързаниятъ Джафаръ, и следъ нѣколко минути главата на другаря лежала предъ халифа на меденъ щитъ, — окървавена и съ угаснали очи.

А въ това време конници вече препускали къмъ Багдатъ и навсѣкжде, където Бармекидитѣ имали имения, дворци, видни привърженици. Да се арестуватъ всички, да се конфискува всичко, смѣнятъ отъ всички длѣжности — гласѣла заповѣдта на халифа. Привечеръ въ Багдатъ докарали на едно муле, като простъ ужасенъ товаръ, главата и трупа на Джафаръ. Тѣлото разкъсали на две части и го поставили на странични мостове на града. Главата висѣла надъ главния мостъ.

Потресающо било впечатлението, което направила тая неочаквана разправа съ Бармекидитѣ. Тѣ възпльщавали въ себе си хорското щастие и успѣхъ, удивлявали имъ се, завиждали имъ, но и ги обичали. И ето, съ едно махане на ржката на халифа всичко се срутило въ долината на смъртъта, затвора и униженията. Харунъ искалъ да унищожи всѣки споменъ за хората, които дали такъвъ блѣсъкъ и на самата негова слава. Той забранилъ публично да се произнася тѣхното име, да се пѣятъ за тѣхъ пѣсни; полицията разгонвала любопитнитѣ, които се събирали около тѣхнитѣ разорени домове. Но нещастieto станало така легендарно, както и успѣхътъ, и поетитѣ припомняли за сѣдбата на Бармекидитѣ, които призовавали хората да бдятъ надъ своето щастие. На когото то се усмихва, да не забравя трупа на Джафаръ, висящъ на багдатския мостъ.

Какво е предизвикало тая разправа съ Бармекидитѣ? Защо Харунъ така коварно и жестоко убилъ Джафара, който отъ детинство му билъ най-близкия човѣкъ? Той искалъ да унищожи семейството, което станало истински неговъ съперникъ въ властта; противъ Бармекидитѣ интригувала и жената на халифа Зобеида, имаща надъ него голѣмо влияние. Но имало, вѣроятно, и други, по-интимни и по-дълбоки, причини. Харунъ далъ на Джафара за жена своята сестра Абасу, която той обичалъ така горещо, както и Джафаръ. Но въ

любовта си къмъ Абасу халифътъ изпитвалъ не само другарски чувства, но и братска привързаностъ. Това е чисто източно сплитане на страститъ и ревността, което изглежда е погубило Джафара, а съ него и цѣлото семейство на Бармекидитъ.

За Харунъ настъпилъ новъ периодъ въ живота, мраченъ периодъ на държавни затруднения, безпокойства, религиозенъ фанатизъмъ, душевна самотностъ. На пръстена на халифа билъ изрѣзанъ девиза: „Богъ е опората на Харунъ“. Той заповѣдалъ да го замѣнятъ съ тревожното предупреждение: „Бжди на поста, Харунъ!“

Въ разнитъ краища на държавата се бунтували покоренитъ племена. Харунъ самъ потушавалъ тия въстания. На два пѣти презъ последнитъ години той воювалъ срещу Византия. Императоръ Никифоръ Логофетъ, щомъ стъпилъ на престола, дръзко отказалъ да плати на халифа данъцитъ. „Императрицата, моя предшественица, ви считаше за «туръ», а азъ — за «пешка», — писалъ Никифоръ, очевидно, обичащъ шахмата. — Тя ви плащаше данъкъ, тогава когато вие сами сте длъжни да ни плащате двойно. Това е извинително само за една слаба и глупава жена“. Харунъ отговорилъ кратко: „Харунъ е повелителя на вѣрующитъ. Никифоръ е християнско куче. Азъ прочетохъ твоего писмо, сине на езичницитъ. Ти ще видишь моя отговоръ много по-скоро, отколкото ще го чуешъ“. Противъ „християнското куче“ Харунъ трѣбвало да води две войни. Втората се свършила въ 806 г. съ вземането на Хераклея и разгрома на гръцката армия.

Презъ лѣтото на 808 г. избухнало въстание въ Бухара. Харунъ, безъ да гледа на своето неразположение (той билъ тогава 50-годишенъ) самъ застаналъ начело на войскитъ. По пѣтя се разболѣлъ и легналъ въ Туса, малкъ персийски градъ. Пристигналиятъ отъ Индия лѣкаръ не помогналъ. Халифътъ не можалъ да спи, постоянно го мжчели кошмари, явявали му се сѣнкитъ на избититъ, — трупътъ на убития му братъ, презъ който той прекрачилъ, качвайки се на престола, и окървавената глава на Джафаръ. Но същевременно го обхващали и припадъци на жестокостъ. Той заповѣдалъ да разстрелятъ брата на водителя на бунтовницитъ въ негово присѣствие, и не само да го разстрелятъ, но и да разрѣжатъ трупа на части. Не дочаквайки, впрочемъ, края на страшното зрелище, той изгубилъ съзнание.

На другия денъ Харунъ почувствувалъ, че смъртъта приближава. Той заповѣдалъ да донесатъ материята за савана и самъ избралъ парчето отъ тънко платно. После го изнесли въ градината. Тукъ той посочилъ мѣстото за своя гробъ и заповѣдалъ въ негово присѣствие да се изкопае гроба въ червената глинеста земя. После той си написалъ завещанието, разпредѣлилъ голѣми суми на близкитѣ си и беднитѣ и вече спокойно очаквалъ своя край. „Не се грижете за мене, — говорѣлъ той, — никой отъ моитѣ прадѣди не е умираалъ спокойно. Мислете за това какъ да се потуши въстанието“. Той умрѣлъ на 24 мартъ 809 г. Неговитѣ последни думи били: „Харунъ е владиката на вѣрующитѣ. Въ неговия родъ умѣятъ да умиратъ“.

Халифътъ билъ погребанъ въ гроба, изкопанъ предъ неговитѣ очи. Направили му разкошенъ мавзолей. Платани шумѣли надъ паметника и въ тѣхнитѣ клоне пѣвели птици. Минали години и столѣтия, и следъ четири вѣка не останала нито следа отъ мавзолея на великия халифъ. Армиитѣ на варваритѣ разрушили всичко, и последнитѣ остатъци отъ цивилизацията на Харунъ Алъ Рашидъ.

Но отъ изчезналата гробница излѣзълъ новиятъ образъ на Харуна, още по-великолепенъ и вече безсмъртенъ. Предъ него се открили вратитѣ на легендата, чудеснитѣ градини на Хиляда и една нощъ.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.